

Vogels vierden het „feest in de natuur” mee

Het was dit jaar „feest in de natuur”. Feest, omdat wij dankbaar herdenken dat honderd jaar geleden, in Maastricht, Jacob Pieter Thijssse werd geboren. Dat heeft zelfs aanleiding gegeven tot een plechtige bijeenkomst, met excellente, hooggeleerde en zeergeleerde sprekers in Amsterdam. Er werden ook elders bijeenkomsten, tentoonstellingen, filmvertoningen en andere activiteiten georganiseerd, gewijd aan de „reus met het hart van een kind”, die Thijssse was.

Ook de vogels hebben dit feest in de natuur meegevierd. We maakten al, voorlopig, melding van enige broedgevallen van *stelkluten*. Inmiddels is wel gebleken, dat deze invasie omvangrijker was, dan wij toen vermoedden. Vooral in Zeeuws-Vlaanderen hebben enige tientallen paren genesteld waarover ons een uitvoerig verslag is toegezegd, dat ons echter nog niet heeft bereikt, zodat we het tot een volgend nummer moeten uitstellen.

Bovendien hebben er zowaar opnieuw *bijeneters* in Nederland gebroed. Nu op Terschelling, waar twee of drie paartjes met succes jongen schijnen te hebben groot gebracht.

In Oostelijk Flevoland werden dit voorjaar weer tientallen *morinelplevieren* baltzend aangetroffen. De twee mensen, die het wel het beste kunnen weten, schatten het aantal broedgevallen daar tussen 50 en 100!

Degeen die voor het laagste getal opteert, meent dat er in de Noordoostpolder (waar hij in 1961 het eerste Nederlandse nest vond) nog wel omstreeks 30 *morinelplevieren* hebben gebroed. Dat zou dan, zelfs volgens de laagste raming, neerkomen op ongeveer 80 paar!

In Eesterga bij Lemmer werd een broedende *kolgans* aangetroffen, een soort die niet tot de Nederlandse broedvogels behoort. Gezien het nogal vertrouwelijke gedrag, rijst de vraag, of hier wel sprake was van een zuiver wilde en volkomen gezonde vogel?

Dan is er nog sprake van een, helaas mislukte, broedpoging van *witwangsters* in de Bijlmermeer. Een vogelsoort die ongetwijfeld was aangelokt door de opspuitingen, die overigens toch ook weer oorzaak waren van de mislukking van de broedpoging.

Een andere dwaalgast die op het feest kwam was een *krekelzanger*, die vele vogelaars naar de boorden van de Linge lokte. De „Avifauna” ver-

meldt slechts vijf gevallen van aanwezigheid van deze soort in Nederland, waarvan de laatste al weer uit 1956 dateerde.

„Ergens in Nederland” blijft een bescheiden tweede nederzetting van *kwakken* zich handhaven en, om nog een dwaalgast te vermelden, op verscheidene plaatsen in Zeeuws Vlaanderen (o.a. bij Axel en Oostburg), maar ook op Walcheren (tussen Veere en Vrouwenpolder, med. W. van Brenkelen) werd een *kleine zilverreiger* gesignaleerd.

Me dunkt, Thijsse zou er zich danig over hebben verheugd, ook al was hij geen soortenjager, en hoe zou hij genoten hebben van de uit alle windhoeken komende berichten, over de fraaie tekeningen en de prachtige foto's en wat zou het hem goed hebben gedaan, dat zovelen méér thans, vooral ook dank zij hem, van dit alles meegenieten.

Overigens vallen er ook over algemene soorten voor 1965 wel plezierige dingen te vermelden. Zo was in het weidevogelreservaat „De Reef” bij Westzaan het aantal *grutto's* groter, dan we er ooit aantroffen. Bovendien werden wat later in de tijd verheugend veel flink uit de kluiten gewassen jongen gezien, wat er op wijst, dat het broedseizoen gunstig verliep. Trouwens, ook van de in nestkasten huizende holenbroeders, waarvan dit nu eenmaal het beste kan worden vastgesteld, bleek de „jongenproduktie” over het algemeen zelfs iets boven het gemiddelde te liggen. Wat na het toch wel erg onplezierige zomerweer min of meer als een verrassing komt. De heer H. Stel te Ede (Gld.) constateerde b.v., dat de sterfte van jongen in het nest iets geringer was, dan andere jaren. De rentmeester van de Stichting Goois Natuurreservaat rapporteert in het nestkastoverzicht van 1965: „Er vlogen dit jaar méér jongen uit, dan ooit tevoren”.

Op het golfterrein te Duivendracht nestelden in drie van de vijf daar opgehangen nestkasten paartjes *torenvalken*, terwijl een vierde paar de voorkeur gaf aan een oud kraaiennest. Voor een terrein van ongeveer 16 ha een verrassend goede bezetting. De heren J. J. M. Andriese en E. Brugman, die veel zorg en tijd aan de op dat terrein aanwezige nestkasten geven, melden nog: „Het is al zeer eenvoudig deze kasten voor *torenvalken* te maken. Met een kistje van een bekend biermerk, waarvan we de openingen opzij en onderin de kist met een latje hadden dicht gemaakt, waarna we een ongeveer 20 cm breed plankje voor de opening spijkerden, hadden we na een paar dagen al succes.”

Over het geheel genomen leek de stand van de *torenvalk* in 1965 iets te zijn verbeterd. Met *havik* en *sperwer* was het echter nog droevig gesteld. Een ander verheugend verschijnsel was de toeneming, vooral in de wijde omtrek van Amsterdam, van de *putter*. Een paartje van deze vogels nestelde zelfs in een boom aan de Stadionkade, in Amsterdam-Zuid (med. Mevr. E. Poel-Donkers).

Tegenover deze prettige dingen, staan ook trieste ervaringen. Elders in dit nummer brengt H. L. Schuilenburg uitvoerig rapport uit over het zeer teleurstellende verloop van het broedseizoen der *ooievaars*. Ook met de *grote sterns* was het droevig gesteld. Voor zover bekend hebben slechts op Griend 600-700 paar met enig succes gebroed. Exemplaren van deze

Kolgans, broedend bij Lemmer, 1965 / Foto Wilh. Brouwer

soort, die werden onderzocht in het Instituut voor Veterinaire Farmacologie te Utrecht, bleken opvallend hoge hoeveelheden van bepaalde landbouwvergiften te bevatten. Strijbos en Zweeres troffen op 24 juni op Rotterdammerplaat 40-50 verlaten nesten van de *grote stern* aan.

Er is zeker reden tot zeer ernstige ongerustheid over de toekomst van deze soort, waarvan wij tien jaar geleden tussen 25.000 en 40.000 paren in Nederland hadden.

Ook de *lepelaars* hadden een slecht broedseizoen, vooral in het Zwanenwater en de Muij. Uit Wassenaar en van Texel komen voorts berichten over plotselinge sterke achteruitgang van de *zilvermeeuwen*, terwijl in het Waddengebied na de broedtijd een opvallende sterfte van *eidereenden* (vooral ♀♀) werd vastgesteld, die ditmaal niet het gevolg was van de parasiet, die voorheen veel slachtoffers maakte.

Na deze sombere klanken weer wat opwekkender berichten. De herfst gaf een soort explosie te zien van *baardmannetjes*, wel voornamelijk uit Oostelijk Flevoland, waar er al in het voorjaar opvallend veel waren gesignaleerd.

In de nazomer en herfst werden er meer dan duizend gevangen door ringers, hetgeen blijkens een voorlopige medelingen van de heer B. J. Speek reeds enige boeiende terugmeldingen heeft opgeleverd. Vóór 1965 waren er alleen terugmeldingen van geringde *baardmannetjes* uit de omgeving van Kampen, waar de soort jarenlang een vrij bedreigd bestaan leek te

leiden, nadat zij uit vrijwel het gehele land als broedvogel was verdwenen. De laatste jaren werd echter een toenemend aantal *baardmannetjes* gesignaleerd in de uitgestrekte rietvelden van het nog onontgonnen deel van Oostelijk Flevoland.

Klaarblijkelijk is het de *baardmannetjes* daar voor de wind gegaan en is bovendien het broedseizoen heel gunstig voor hen verlopen. Dit heeft er toe geleid, dat uit dit „reservoir” in de nazomer honderden, wellicht zelfs duizenden *baardmannetjes* zijn uitgezwermd. In oktober en november zijn er groepjes van 10-30 vogels gezien in Friesland, op Griend, op Vlieland, op Texel, bij Alkmaar, bij Monnikendam, bij Amsterdam, bij Wasse-naar, op Schouwen, op Walcheren, in het westen van Noord-Brabant en ook in Zeeuws-Vlaanderen.

Van de bijna tweeduizend *baardmannetjes*, die in augustus en september werden geringd, zijn er in oktober en november al verscheidene terug gevangen, o.a. bij Stavoren, op Griend, op Vlieland, op Texel, bij Monnikendam en aan de Diemer Zeedijk. Bovendien vijf stuks in Engeland, waar er voorts opvallend veel werden gesignaleerd.

Op Vlieland werd bovendien nog een *baardmannetje* gevangen, dat een ring van Helgoland om had. De vraag rijst, of dit een Nederlandse vogel was, die eerst naar het noorden was gezworven en nu terugkeerde. Opmerkelijk is nog, dat bij Liverpool tegelijkertijd twee *baardmannetjes* werden gevangen (een ♂ en een ♀) die in augustus achter elkaar bij Kampen waren geringd. Dit bevestigt de indruk, die reeds uit veldwaarnemingen was verkregen, dat de *baardmannetjes* gepaard rondzwerven.

Of de plotselinge aanwas van deze tot voor kort zeldzame vogelsoort zal leiden tot blijvende vestiging in andere delen van het land, zal natuurlijk moeten blijken.

Eveneens in de nazomer trokken er opvallend veel *visarenden* door het land. In de Amsterdamse Waterleidingduinen bij Vogelzang, waar *visarenden* graag enige dagen toeven en dan geregeld vissen in de kanalen of in de Oranjekom, werden herhaaldelijk verscheidene vogels tegelijk in de lucht gezien. Een zeer verheugend verschijnsel, na de zeer sombere berichten over de achteruitgang van de stand in Scandinavië, die ons de laatste jaren bereikten.

Dan was er, vrij vroeg al, een echte invasie van *pestvogels*. In troepen van tientallen, soms zelfs meer van honderd, streken ze in alle delen des lands neer, waar ze struiken en heesters rijkelijk behangen met bessen aantroffen. Hoewel in de tweede helft van november het aantal berichten over waarnemingen verminderde, werden tot in december *pestvogels* gesignaleerd. Wij hopen hierover te zijner tijd nog nader te kunnen berichten. Triest is, dat een vogelhandelaar in Antwerpen *pestvogels* te koop aan bood, voor ongeveer f 35,— per stuk (med. Bert Garthoff).

Schiermonnikoog is maandenlang trots geweest op de aanwezigheid van een *sneeuwuil*. Wellicht was dit dezelfde vogel, die eind mei al door Kees Boot in Eyerland op Texel was gezien en die op 17 juli op Terschelling

Pestvogel, Texel, 1965 / Foto H. J. Verdonk

werd aangetroffen (Vanellus). Op 14 augustus werd, voor zover bekend, de eerste waarneming op Schiermonnikoog gedaan. Uit alle delen des lands trokken vogelaars naar Schiermonnikoog, om deze soort aan hun „life list” te kunnen toevoegen. Zoals gebruikelijk jaagde de vogel vaak overdag, hetgeen goede waarnemingen en zelfs fraaie foto's mogelijk maakte. Voor zover bekend werd deze *sneeuwuil* op Sint Maarten (11 november dus) voor het laatst gezien (med. T. Talsma).

Tot besluit van dit geenszins volledige overzicht van het vogeljaar 1965 nog wat gegevens over de *morinelplevier*, door J. F. Sollie uit Dronten, die in 1961 voor het eerst zo verrassend het broeden van deze soort in Nederland vaststelde.

KO ZWEERES

Naar een vrij nauwkeurige schatting, aldus de heer Sollie, hebben in het voorjaar van 1965 in O.-Flevoland ongeveer 50 *morinelplevieren* gebroed. Deze raming is aan de voorzichtige kant. De heer N. Marra uit Groenekan, die met zijn gezin in het voorjaar elk weekeinde O.-Flevoland op *morinelplevieren* afspeurt, is veel optimistischer en meent dat het er wel 100 waren. Misschien is hij er dichterbij dan ik, maar hij heeft evenmin bewezen. Een steekhoudend bewijs is het vinden van de nesten. Omdat dit bij de *morinelplevier* in de meeste gevallen uiterst moeilijk is, heeft hij hetzelfde gedaan als ik: hij is afgegaan op het aantal vogels, die je geregeld op bepaalde plaatsen ziet lopen of vliegen, na half mei.

Mij daarop baserende, houd ik het voorlopig liever dichterbij vijftig dan bij honderd. Op dezelfde overwegingen (gesteund door waarnemingen van vertrouwde kenners) neem ik aan dat er in het voorjaar van 1965 in de Noordoostpolder omstreeks 30 *morinelplevieren* hebben gebroed.

Het is verbazend moeilijk het gedrag van de *morinelplevier* waar te nemen en te beschrijven. Toch zijn er dit jaar een aantal opmerkelijke waarnemingen gedaan. Zo heeft, op ongeveer dezelfde plek waar ik in 1961, op enkele kilometers van het industrieterrein van Emmeloord, het eerste broedgeval voor Nederland vaststelde, dit voorjaar opnieuw een *morinelplevier* gebroed. Evenals toen in de suikerbieten. Overigens houden deze vogels in de Noordoostpolder in de tweede helft van mei en in juni zich hoofdzakelijk in het noordwesten van de polder op.

Dit is het gedeelte, dat het laatst in cultuur is gebracht, waardoor de bomen en struiken er nog niet zo hoog zijn.

De *morinelplevier* echter, die dit jaar op dezelfde plaats broedde als in 1964, zat op amper 150 m van een drukke verkeersweg en op niet meer dan 300 m van een met hoge bomen en struiken omplante boerderij. Heel voorzichtig zou men dus kunnen veronderstellen, dat de vogels zich zelfs wel aan de cultuur willen aanpassen.

Nog interessanter zijn twee broedgevallen in O.-Flevoland, die de heren van Dijk, Marra en ikzelf konden volgen. Deze twee nesten lagen in een kleine kavel met vlas. Het eerste werd gevonden op 15 mei door de man, die met een machine dit vlas bespoot met anatil, welk landbouwvergift

Morinelplevier, O.-Flevoland, voorjaar 1965 / Foto D. Landsman

enkele zeer giftige componenten bevat. De man zag de vogel van het nest lopen, stopte en reed om het nest heen. 's Avonds kwam hij mij zijn vondst melden, die trouwens dezelfde dag al door Marra was bevestigd. Van Dijk vond later op deze kavel een tweede nest, dat echter door de ter plaatse vrij talrijke wezels werd verstoord.

Het eerste nest kwam uit op 6 juni (er was één onbevruucht ei). Afgaande op de ervaring, opgedaan met het eerste in Nederland gevonden nest (waar de broedduur, door een gelukkige omstandigheid, met zekerheid kon worden bepaald op 27 dagen), zat deze vogel op z'n hoogst drie dagen te broeden, toen het nest werd gevonden. Ondanks het spuiten is dus de *morinelplevier* blijven broeden, in tegenstelling tot verleden jaar, toen in elk geval twee nesten (ook in vlas) tegelijk, n.l. twee dagen na het spuiten, verlaten werden aangetroffen. Er werd toen aangenomen dat de vogels door het eten van met anatil bestoven insecten waren omgekomen, al zijn de lijkes op de uitgestrekte velden nooit gevonden.

In 1961 had ik vastgesteld, dat de bij Emmeloord broedende vogel zich nooit ver van het nest verwijderde om voedsel te zoeken. Van de hierboven genoemde vogel in 1965 viel mij op, dat deze steeds, en dan vaak op vaste tijden, in de wegberm of in de (droge) sloot ging fourageren.

Mijn nog allerm minst bewezen veronderstelling is nu, dat de vogels na een bespuiting, die voedselgebrek in de onmiddellijke omgeving van het nest veroorzaakt, twee dingen kunnen doen: a. ze verlaten het nest en beginnen (misschien, of niet) elders een vervolglegsel; b. ze blijven het eerste legsel trouw, maar gaan wat „verder van huis” voedsel zoeken.

Intussen is het thans in Oostelijk Flevoland zo, dat de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders al het mogelijke wil doen, om nesten in het nog niet verpachte deel van de polder te sparen. In het reeds verpachte deel kan slechts een beroep op de landbouwers worden gedaan. Doch gezien mijn ervaringen, kan men dan in veel gevallen rekenen op een willig oor.

J. F. SOLIE

Zwarte ruit / Foto P. C. C. de Vries

